

अर्धा वाटेवरती

फक्त स्टेज... ना खिडक्या, ना दरवाजे मधे एक अर्धा काळा, अर्धा पांढरा, असा अर्ध वरुळाकार पडदा. ज्याच्या उजव्या डाव्या बाजुने पाठी जाता येते.

- यम: हे तात्पुरते विश्रांतीगृह समज, अर्धा वाटेवरले....
यम भगव्या वस्त्रात लाल टिबेटी कानठोपी.
- तो: इथं बसायला खुर्चीही नाही कशी विश्रांती घेऊ? पण सांगा, आपण कोण? मी इथं कसा?
तो काळ्या वस्त्रात.
- यम: मी यमदेव, इथं तसं सोयीचं असं काहीच नाही. पण नुसती कल्पना कर, तुला खुर्ची दिसेल मात्र त्यासाठी काळ्या पडघासमोर उभं राहावं लागेल.
- तो: काळ्या? व्या? तिथं जातो पांढ-या पडघावर खुर्ची दिसते.
- यम: माणसाना प्रत्येक बाबतीत काळंगोरं पहायची खोड असते. बसू शकतोस तू तिच्यावर नुसत्या कल्पनेनं समज बसला आहेस तिच्यावर.
- तो: म्हणजे? हे सारं स्वप्न आहे? मी मेलेलो आहे की निजलेलो आहे?
- यम: एका अर्धी निद्रितच आहेस... काळाचा विचार तुला अजून जडलेलाच आहे.
- तो: आता मी मनात खुर्चीचा विचार करू?... पांढ-या पडघावर पुन्हा खुर्ची प्रकटते.
- यम: पाहीलीस तुझी किमया? बस तिच्यावर... आराम मिळेल असं मात्र नाही... पण जोपर्यंत तू माझ्या यमसदनी आहेस तोवर तुला निदान आरामाची कल्पना करता येईल.
पुढच्या मार्गिवर जर गेलास की तीही करता येणार नाही. पुढं सारं अवघड... अवयक्त.
- तो: आणखी कुठं जायचंय? यमसदनी तर आलो ना?
- यम: पुढला मार्ग स्वर्गाचा किंवा नरकाचा फाटा फुटतो इथं... कल्पनातीत असतो स्वर्ग वा नरक. पण तू खून केलेस तरी अजून नरकात पोहोचलेला नाहीस. माझ्या घरात, माझ्या ताब्याता आहेस तात्पुरता. तुझा हा पाहुणचार समज. आणखी काय हवंय? नुसती विचार कर लगेच ते पडघावर उद्भवेल. अर्थात तुझ्या कल्पनेतच. इथं लाभ नाही, आस्वाद नाही. सारं काळ्यनिकच.
- तो: म्हणजे बोलायचीच कढी, बोलायचाच भात?
- यम: ती कल्पना म्हणूनच इथं आठवेल तुला कढीभातही इथं मिळणार नाही. भक्त तशी तुला लागणारच नाही. ती लागली असं फार तर वाटून घेता येईल तुला. तळमळैल तुझं आत्मन भूकेच्या विचारातच.
- तो: आत्मन? माझं फक्त आत्मन इथं आहे? पण माझं अंग मला दिसत आहे. अंगाचं नातं असते भूकेशी. अंग म्हटलं की संग आलाच. भूक का लागणार नाही?

यमः कारण तुझी भूक तुला हरवली. खाण पिण झोपण सारं तुझं हरवलं.

तोः मग काय उरलंय?

यमः उरलीय आत्मनातील कोरडी कल्पना... ती तू करु शकतोस इथं नरकात जायला निघालास की समज पुरा मेलास.

तोः पण मी ह्या काळ्या वस्त्रांत कसा?

यमः काळा हा रंग नाही. रंगहिनता आहे. शून्यतेची नरकाच्या वाटेवर...

तोः पण जीवंत असताना मी ऐकलं होतं की नरकात खूप हाल होतात. नरकवेदनांत...

यमः तीही तुझी तात्परती कल्पनाच जे अद्याप अनुभवलं नाहीस ते तुला कसं कळावं?

तोः मला अंदाज आहे वेदनांचा... जन्माला येणा. याला बरंच काही सहन करावं लागतं यमराज. वेदनेतूनच मानव जन्मतो. नंतर वेदना जन्मभर अनुभवतो माणूस. मेलो की सुटलो म्हणायचं. यमराजा, तू म्हणालास निद्राही हरवली आहे. माझी..., पण मरणाआधी तरी कुठं लागत होती ती मला? सवय आहे मला न झोपण्याची इथं पापण्याच मिटत नाहीत, हलतही नाहीत त्या. सारं स्तब्ध कसं इथं? चैतन्यरहित...

यमः स्तब्ध?

तोः हो माझ्या ह्या पापण्यासारखं... जीवंत होतो तेव्हा मिटायच्या दिनरात्र तशा हलतही राहत. ओलावा असे त्यांत सुखदःखाचे आसूंही वाहायचे त्यांतन राग, रुसवा, भय, चैतन्य उन्माद, सा-या प्रतिक्रियांचं तै बोलकं केंद्रस्थान होतं क्षणाधीत सारे भाव क्षेपण्यासाठी... पापण्य आता जड झाल्यात इथं कल्पनेचा हा पांढरा पडदा तेव्हढा उरलाय. सांग काय आहे ह्या पडघापल्याड? माझं भविष्य? नरक?

यमः नरक म्हणजे भविष्य नव्हे... न भूतो ना भविष्यती इति असा अनुभव लाभतो नरकातं सांग. जीवनातलं तुला काय आठवते? सुखाचा एक तरी क्षण?

तोः नाही. यमा, सूख जगात तसं लाभतच नाही माणसाला. पण दुःखाचा भार जाणवतो पाप काय, पुण्य काय, कधीच कुणाला कळत नाही. प्रवाहात वाहत होतो मी जन्मताच्या भलं काय भुं काय, हा फालतू विचार कोण करणार? शेवटी शिकलो दारु प्यायला. तात्पुरतं दुःख विसरायला.

यमः तेच चुकलं असेल तुझं. विचार न करण्याचं. म्हणूनच इथं आलास. इथं पसरली आहे तुझ्यावर नरकाची छाया. अंधार ह्या काळ्या पडघासारखी.

तोः म्हणजे स्वर्गात सतत प्रकाश असतो? सगळं शुभ्र ह्या पांढ-या पडघासारखं?

यमः काळ्याला तुम्ही मानव अंधार म्हणता, पण प्रकाश अती तीव्र झाला तरी तुम्हाला अंधत्वच येतं. सत्य तुम्हाला झेपत नाही. पण छाया आणि प्रकाश ह्याही नुसत्या कल्पना म्हणूनच सध्या उरल्यात तुला. तुझं अस्तित्व कात्यनिकच आहे.

तोः कधी जाणार मी नरकात? इथं मला लटकत ठेवल्यागत वाटू लागलंय. जणू फाशीवर...

यमः इथं तुला काही उत्तरं घायची आहेत. आजून दोन माणसं येणार आहेत. ती आली की सुखावात करु. तुमची वंच तिघांची येतील ते लवकरच तडफडत आहेत

ती दोघं अजून पृथ्वीवर तिथल्या इमर्जन्सी सममधे. येतील इथं क्षणाधर्ति तुही तिथं निचेतन देही पडला आहेस रिकवरी सममधे.

- तो: पण माझं आत्मन त्यांच्या आधी यमसदनी आलंय? येणारे माझ्या ओळखीची आहेत?
- यम: खरं तर त् त्याना खरं ओळखलंसच नक्हतस...

क्षणभर काळोख, मग काळोखात पांढऱ्या पडयावर रक्ताचं थारोलं. तो डोळयावर हात धरतो. ती आणि तिचा प्रियकर संभोगात, तो प्रवेश करतो. बंदूकीचा चाप खेचतो. दोघाना मारतो मग स्वतःला गोळी मारतो.

ती आणि तिचा प्रियकर तडफडत राहातात. . . . अंम्बुलन्सचा आवाज.

यम: अजून तडफडताहेत ते...

थोडा वेळ अंधार

- तो: होय मारलं मी त्याना काय चुकलं माझं? व्यभिचार त्यानी केला.
- यम: योग्य प्रश्न विचारलास. . . त्याचाच उहापोह करायचाय तुला, . . . आणि त्याना.
- तो: कशाला? कशाला त्या जीवनाची आठवण काढ? कैद होती ती. शिक्षा. वाटलं होतं त्यातून मी सुटलो. पण यमा, इथंही तुझ्या कैदेतच मी अडकलोय. जरी ना इथं खिडक्या वा दारं. सर्वत्र अंधार. . . अंतराळ. कशाला व्या अंतरपटावर मला माझं दुर्भाग्य दाखवतोस?
- यम: मी नाही दाखवत, तूच पाहात आहेस. अंतरीच्या यातना तुझा कबज्जा घेत आहेत. अघोरी कृत्य घडलं तुझ्या हातून काहीही दया माया दाखवली नाहीस त. . . निर्दिशी वागलास.
- तो: दया? माया? दैवानं माझ्यावर कृठं केली होती दया? माया मला तरी कृठं लाभली होती? कशी दाखवणार खोटी दयामाया? राखरांगोळी झाली माझ्या जीवनाची. ती सचित्र दाखवू नकोस चित्रपटासारखी.
- यम: वेडया, तूच मनःचक्षुंपुंड उभा केला आहेस हा काळा पांढरा पडदा. . . त्यावर त् काहीही पाहु शकतोस कल्पनेन. . . तुझं तूच.
- तो: मला गोंधळात टाकत आहेस. समजत नाही मला तुझी ही अलिप्त भूमिका. आणि व्या भगव्या वस्त्रात त् कसा? मृत्युदेव त् रेडा तुझं वाहन. दोरखंड तुझ्या हाती. दुस-या हाती दंडगदा. माझ्यासारख्या पापी पामराना शिक्षा देण्याला. पृष्ठ्यवंताना तेव्हां तू विष्णूसम कमलासारखा प्रसन्नतेत भेटतोस संजीवनी देण्याला. मनात माझ्या अवतरणारं तुझं स्पृष्ठ वघ व्या पांढऱ्या पडयावर. पडयावर रेडयावर यमराज
- यम: शिकलास मनोव्यथा पडयावर पाहायला. टिळ्ही सारखं पण तूच डिसेक्टर बरं व्या मुळीचा. . . हसलास? इंग्रजी शब्द वापरले म्हणून?
- तो: मला भास झाला की तूच मला म्हणतोहेस, डम यू. . . गो टू हेल. . . पण तुझा सेकटरी चित्रगुप्त माझा अकाऊंट कृठं ठेवतो? केव्हदयाती फाईल्स

वाढल्या असतील त्याच्या चोपडीत गेल्या दोन हजार वर्षांत स्वतः तू तर मुसलमानांसारख्या चार बायका केल्यास... देवयोनीतला ना तू... आमच्या मंत्रांसारखा, शहाणव कुळी, विश्वकर्म्याचा तुळ्यावर वरदहस्त आहे, नातू तू त्याचा? तुळ्यावर कायदे कानूचं बंधन नाही, मला चार बायका असत्या तर मी कदाचित त्या दोघाना मारलं नसतं, तिला सोडचिटटी दिली असती, यमराया, तुला करायचं ते कर माझं माझ्या कर्मची फळं मी भोगायला तयार आहे, हाच का तुझा दरबार? काळा आणि पांढरा पडदा?

यम: त्यावर उमटते तुळ्या आत्मनाचे सद्याचे व्यक्त स्पृहवं तर त्याला आत्मिक इतिहास म्हण स्वतःचा चित्रगुप्त त्याचा रिपोर्ट लंगेच रेकार्ड करतो, तुळ्यां मन ही तुझी उत्कट वेब साईट आहे, जे काही तुळ्या मनात उमटेल त्याची नोंद चित्रगुप्त मेंगा संगणकावर सतत होत राहाते.

तो: मग ह्या काळ्या पडधावर काय आहे?

यम: तेच तर ठरवलं जाणार आहे इथं तुळ्या आत्म्याचं भविष्य अजून ठरलेलं नाही, सध्या तू जणू शून्यात जमा आहेस...

तो: हाच का तो चित्रगुप्ताचा जमाखर्च? शून्याचा मला फटका बसवणारा? आत्मा, आत्मन, सोल... काय हा चावटपणा आहे? कबूल आहे मला, मी मारलं त्याना, मलाही.

पांढ-या पडधावर लाल लहरी पसरत राहतात, मध्यावर हृदयाची तडफड.

यम: तूच पाहात आहेस तुळ्यां वाहतं रक्त, आणि त्यांचं

तो : रक्ताची थारोळी चित्रगुप्तानं पुराणकाळापासून पाहिली असणार महाभारतासारखी पण कौरवाना तू स्वर्गातीच पाठवलेलं ना अखेरी? लाच दिली असेल त्यानी, आणि आजकालच्या धर्मयुद्धी इस्लामच्या नावानं माणसं मरताहेतच ना? पण त्याना मारण्याया जिहादीना म्हणे तू स्वर्गात बहातर प-या बहाल करतोस, पण त्याच्या धर्मात तू कसा शिरलास? सालं सारं कन्फ्युसिंग आहे...

बोलत असताना कौरव पाँडव कृष्ण आणि नंतर जिहादी बंदुकीसह पडधावर.

यम: देश, धर्म नाव, गाव, देव ह्या सा-या मानवयोनीच्या भाबडया कल्पना. म्हणन तर सर्व धर्मात स्वर्ग आणि नरक आहे, तुला शिक्षा देणारा यम दिसतो. दुसरे धर्मिय मला एन्जल आफ डेथ अवतारात पाहातात, अखेर सर्वांचं रक्ताचंच नातं असतं, शून्यासम रक्तटिंबातून तुम्ही जन्मता, पण दैतरप्य धारण करता, जगताना देवाच्या काळ्यनिक विवावर देवाच्या हवाला टाकता, कुणी सहस्र देव निर्मितात, कुणी निसर्गला देव मानतात, कुणी आवाजाला, कुणी मानवरुपी पवित्र वर्तनाला, कुणी पुस्तकाला, कुणी फासलेल्या शेंदुराला, धर्म वा धम्म, रीत वा रिवाज, बायबल, वेद वा कुराण हा सगळा तुमचा कल्पनाविस्तार. इथं आलात की आम्ही तुमच्या पटटीवर तुमचा सूर अजमावतो, इथं तुमच्या नीतीशी प्रामाणिक होता की नाही हा प्रश्न महत्वाचा ठरतो, वाघानं शेळी मारली, तर तो पाप करीत नाही, त्याची नीती वेगळी, तुझी वेगळी.

पांढ-या पडधावर गाभारा देवांची आरती, पुजा.

तो: हे बघ, देवपुजेला मी नेहमीच भातुकलीचा खेळ समजत आलोय, तुम्हा देवांची

आरास मांडा, तुमच्या मृतीना आंघोळीचा घोळ घाला, तुम्हाला धुप, फुलं वाहा, तुमची आरती करा, तुमची देवळं उभारा असल्या उद्योगात तुझ्या चित्रगुण्डानं मला कधीतरी पाहिलं का? देवांचं मला कौतुक नाही. देवांचा सोमरस मात्र मला आवडतो. देव जगावर उद्भवण्याआधी मानव निसर्ग पुजा करायचा. फार तर अनी आणि होम पूज्य असायचा.

त्याच्या लग्नाचा होम, मंगलाष्टके पण लग्नाचा होमात माझाच बळी पडला. सप्तपदीच हिंचं पहिलं पाऊल वाकडं पडलं. कारण हिंच्या पदराची गाठ त्या नालायकाच्या पट्यात अडकली होती. कशाला दाखवतोस हे मला पुन्हापुन्हा?

यम: कितीवेळ सांगू? तू तुझ्या कल्पनेतूनच चित्रगुप्त ह्या मनोपलटावर निर्माण करीत आहेस. जन्मभर ह्या कल्पना रचल्यास. त्याच इथं आता प्रकट करतोहेस. तू पाप का केलंस हा खरा प्रश्न. अर्थात पाप आणि पुण्य त्याही तुझ्या मनातील कल्पनाच.

तो: जीवनात माझ्यावर जे काही संस्कार घडले गेले ते माझ्या विचारात येणारच. क्षणभर मी सुद्धा वाघासारखाच चवताळ्लो... आणि माझ्या पत्नीचा आणि तिच्या प्रियकराचा ख्रून केला ठीक आहे कर मला शिक्षा, पाठ्य मला नरकात. नरक यातना भोगीन मी कशाला मला पुन्हा त्यांच्यासमोर उभं करतोस?

यम: पण धर्मसंस्कारात वाढूनही खुनी का व्हावसं वाटलं तुला?

तो: एक तर त्या काळ्या कृत्याची ह्या काळ्या वस्त्रातून कथा मी हा पांढरा पडदा कल्पनेनं मोठा करतो आणि सांगतो तुला काय पाप घडलं माझ्या हातून.

पडदे सरतात आणि काटवर ती आणि तिचा प्रियकर. जवळ टेबल त्यावर पिस्तूल आणि कंबरपट्टा...

तो: माझ्याच घरात, माझ्याच शेंगेवर मी हा प्रसंग पाहिला. माझी पत्नी आणि तो. फसवलं होतं मला दोघानी... मला वाटलं होतं केवळ माझं भाग्य, मला जीवनात तिची साथ लाभली. पण काय सांगू तुला ह्या दोघांचं कारस्थान? मी एकटा जीव होतो, सखी. सदाशीव. त्यांचं मला तिची भूल घातली. आधी मला नोकरी मिळवून दिली रात्रपाळीची. सद्गृहस्थ आणि हीतचिंतक समजलो त्याला बहुवचनी आदर घायचो मी त्याला. म्हणायचो, इन्सपेक्टरसाहेब. पोलीसखात्यातला तो. रुबाबदार, कमरेला रिहालक्कर लावलेला. दारच्या गुत्यावर भेटला. तेक्का दारचा ग्लास भरत मला म्हणाला, तुला मी नोकरी मिळवून देतो. तुझ्यासाठी एक चांगली मुलगी मी पाहिलीय पसंत पडेल तुला. आमच्या समोरच्या ब्लांकमधं राहते. नुकताच तिचा बाप वारला आहे. एकटीच उरलीत आईबापाविना. चांगली सरकारी नोकरी मी लावून दिलीय तिला. लग्न केलंस तिच्याशी तर तुला जागा शोधण्याचा प्रश्न उरणार नाही. भेटायचंय तिला? तिचा पिता त्याचा मित्र होता, त्याच्या आजारपणात बरीच पैशाची मदतही केली होती म्हणाला. तिच्या लग्नाचीही हमी स्वीकारली होती शपथेवर बापाच्या मरणापूर्वी. एकव गोष्ट समजून घे. ती फसली गेलीय, तिला दिवस गेलेत. म्हणून लग्न आवश्यक आहे.

मोह पडला मला. चांगली शालीन वाटली ती मला. मी हो म्हणालो.

शालीन... माझं काम रात्रपाळीचं घरी आलो की ही कामावर जायला निघायची. नीट वागेना माझ्याशी खंत लागून राहायची. म्हणून काल मी तिच्या

संगाच्या आशेनं कामावस्न लवकर परत आलो . . . व्यांचं हे असं पाहायला मी वाघासारखा चवताळ्लो त्यांचं पिस्तूल टेबलावर त्यानं उतरवून ठेवलं होतं. कधी मी ते उचललं आणि त्याना गोळया घातल्या, मला समजलंच नाही. मग त्यांचा खून केला म्हणून मी स्वतःलाही गोळी घातली मरणच बेहत्तर वाटलं. यमराज, वाघ देखील दुसऱ्या वाघाला मारतोच ना वाघीणीसाठी? जर तो पापी ठरत नाही, तर मी कसा पापी? माझ्या चीड आणि क्रोधाची परिसीमा झाली, ते पिस्तूल हाताशी पाहिलं, उचललं आणि खेंचला चाप विलक्षण संताप उसळला होता माझ्या मनात त्यांच्या व्यभिचारानं माझा संसार उद्धवस्त झाला होता. फसवलं होतं दोघानी मला मी म्हणतो त्यानीच माझा बळी घेतला, यमराज.

पुन्हा पाठी पडदे येतात सीन संपतो.

आता मृत्युनंतर नरकवास देणार असाल तर या कशाला व्यभिचारी पत्नीचा संभोग आठवत राहू?

यम: इथेंही आम्ही काही नियम पाळतो वाघाला पश्नीती लावली जाते मानवाला स्वतःची नीती नियमण करण्याची मुभा निसर्गदात असते ती तू पाळली की नाहीस हा प्रश्न, असे का? अरे तुम्हीच म्हणता तुमच्यात आणि पशुंत फरक आहे. एकदा तो स्वीकारला की तुम्हाला हायर स्टंडर्ड . . . तुझी ट्रजेडी झाली. पण त्यामुळे तुला मानवहत्या निष्कलंकपणं कशी करता येईल? पण बघ, . . . येत आहेत ते . . .

पांढऱ्या पडघावर चित्रगुप्त पौराणिक वेषांत आणि ती आणि इन्सपेक्टर.

यम: पाहिलंस? तू तुझ्या कल्पनेतून चित्रगुप्त रंगवलास हातात त्याच्या वट्या कौबल्यास पण आज चित्रगुप्त ही व्यक्ति नसून तो माझा संगणक आहे. बघ, ती दोघ इथे प्रकट होत आहेत. अरे, हल्ली कोण चोपडया वापरतो? सगळे पेपरलेस खरा चित्रगुप्त केळ्हाच रिटायर झाला. माझी आणि संगणक चित्रगुप्ताची एकच वैवलेन्य आहे. त्यानं नोंद केली की लगेच मलाही ते कलंते, आता हे मनाचे पडदे जातील आणि तुम्हाला वाटेल की तुम्ही एकामेकाना पुन्हा भेटत आहात. त्यातून कळेल कोण नरकात जायला योग्य हाच यमाचा दरबार.

ती आणि इन्सपेक्टर स्टेजवर अवतरतात. पडदा पुन्हा लुप्त होतो.

इन्सपे : हा गृहस्थ इथं कसा? त्याला पोलीस कोठडीत ठेवलं पाहिजे, हा खुनी आहे.

ती : का नाहक आमचा खून केलास?

यम : नाहक? ते मी ठरवणार, मी यम. हा माझा दरबार सांगा व्यभिचारी पत्नीचा खून नाहक कसा?

ती : यम?

इन्स: यम? बापरे . . .

यम : घावरण्याचं कारण नाही. प्रश्नाला उत्तरं या.

इन्स : यमराया बरा भेटलास सांगतो. मानवहत्या पाप आहे.

यम: मग ह्या दोघांचं लग्न होण्याआधी तू हिला गर्भपात करायला का सांगत होतास?

इन्स : समाजात अबू गेली असती तिची आणि माझीही. विवाहीत होतो मी. ती

तसं करायला तयार होईना. म्हणुन तर व्याच्याशी तिचं लग्न लावलं.
तीन जीवांची व्यानं हत्या केलीय. हा बेकार माणस. त्याला मी नोकरी
मिळवून दिली आणि छोकरीही. राहायला घर मिळवून दिलं. आणखी काय
लागतं बेकार माणसाला? तशा कितीतरी नवराबायकोच्या भानगडी
असतात. त्यात आणखी एक म्हणून काय खून करायचा? न जन्मलेल्या अर्भकाचाही?

यम: पण सांग तुझ्या बायकोचं काही प्रकरण होतं का? असतं तर तुला चाललं असतं?

इन्स: काय हिम्मत होती तिची? गळा दाबला असता मी तिचा.

यम: म्हणजे तुझा अधिकार, त्याचा गुन्हा?

ती: पण म्हणून माझ्यासह माझ्या अर्भकाचा खून करायचा?

इन्स: आणि माझा? यमराज, आमची नीती जीवघणी असेल, पण आमचा भारतीय
कायदा सुद्धा सहसा कुणाला फासावर चढवत नाही. मानवहत्या हे पाप
मानतो आम्ही मी म्हटलं मी बायकोचा गळा दाबीन, पण प्रत्यक्षात
कुठं दाबला?

यम: इथं तुमच्या मनातल्या विचारांचा विचार होतो. तीही तुमची क्रियाच.
जरी मनातल्या मनात.

इन्स: मनात पाप करण्यायाना आम्ही पकडलं असतं तर जगच सारं तुरंग
झालं असतं. सगळेच तुरंगात . . . माझ्या पिस्तूलानं मलाच मारण्याची व्याची
मजल कशी सरसावली?

तो: मजल कोणाची कोठे जाते.
. . . हिच्याशी भानगड होती हे मला सागितलं नाही. आमिष दाखवून
दबाव आणला माझ्यावर.

इन्स: दबाव? . . . मदत केली मी तुम्हा दोघांना . . . खरं आहे मला हिचं आकर्षण
निमण झालं. पण त्याच्यातूनच ना मी तिला, तिच्या बापाला आणि
त्याला मदत केली यमराज? पुरुषाला स्त्रीचं आकर्षण पडणं नैसर्गिक आहे.
म्हणा हवा तर तो माझा गुन्हा. म्हणून व्यानं मला गेळी घालायची?

यम: आणि तू. . . तुझं व्या विवाहितावर प्रेम जडलं का?

ती: वडिलांच्या मूत्रूनंतर व्याचाच आधार उरला होता व्याच्या स्पर्शनं
मला ममता दिली, आधार दिला. . . आणि पुढं दिवस गेल्यावर
त्याला मी मनानं वरलं मी आणखी काय करू शकत होते?

यम: म्हणजे तू अबला होतीस?

तो: कसली अबला? माझ्याशी केळहट्या धृतिनं वागली. लुच्यी
दाखवते जशी सात्वी, पण माझा सत्यानाश केला हिन.

ती: खरं बोल. तुला दार आणि ज़ुगार हवा होता. गुत्यावर पडुन
राहायचास तू? राहायला घर मिळालं, पियाला दार मिळाली,
उदारीवर जगत होतास नादानपणे. . . घरातला पुरष नव्हतास.

तो : तू सूख देईनास, ... मग मी काय करावं?

यम : पत्नी म्हणून तू काहीच गुन्हा केला नाहीस?

ती : नाही, इन्सपेक्टर म्हणाले होते, ह्याला सारं माहीत होतं.
मला त्याच्याविषयी फक्त घृणा होती.

यम: तरी तू त्याच्या बरोबर नांदायला तयार झालीस?

ती: पोटाच्या बाळासाठी जे आवश्यक ते सगळं करणं भाग पडलं मला.
पण मी नांदले माझ्या घरात, त्याच्या नाही
बळेबळेच त्याची भूक मी भागवली, सहन केलं सारं.

तो: भूक कसली भागवलीस, लग्न करूनही जणू तुझ्यावर सतत बलात्कार
करायला लावलंस मला, फसवलंस मला, ह्यापेक्षा वेश्या परवडली
असती मला.

इन्स : पण वेश्येला पैसे यायला होते कुठं तुझ्याकडं? समजून राहिला
असतास तर काय बिघडलं असतं? म्हणावं तर तुला स्वतःचा अभिमान
नव्हताच मी येत जात राहिलो असतो उसमे क्या?

तो इन्सपेक्टरच्या अंगावर धावण्याचा प्रयत्न करतो.

इन्स : का, दोनदा माझा खून करायचा आहे? यमराज, इसको कुच
समजावो.

तो : यमराज, ही दोयं जर माझ्या कल्पना तर आमही एकामेकांशी कसं बोलू शकतो?

यम: कारण माझ्या कंप्यूटरवर मी तुम्हा सर्वांना अंक्सेस दिलाय आता, च्याट करायला,
काहीही बरंवाईट बोलू शकता, तुम्ही आन लाईन आहात.

इन्सा : मग ह्याला लायनीवर घ्या, चोराच्या उलट्या बोंबा.

यम : खूप बोललात सारे, आता ऐका, तुम्ही तिघंही अध्याप मेलेले नाही आहात, नरकाच्या वाटेवर
मी तुम्हाला रोखून ठेवलंय, कारण तुम्ही तिघंही पापी आहात, कोणाकडेही स्वर्गात जाण्याचं
क्वालिफिकेशन नाही, पण इथं प्रश्न तुमच्या नसून हिच्या पोटी असलेल्या अर्भकाचा आहे
त्याच्या नशिबात जीवंत राहाणं आहे, आणि त्याच्या पालनपोषणासाठी तुम्हा तिघानाही जगणं
आवश्यक आहे, पण आहे त्या स्थितीत तुम्हाला जगत ठेवण्यात अर्थ नाही.
तुमच्या जखमांचा स्त्राव आम्ही रोखलेला आहे.

तिघंही : म्हणजे आम्ही जगणार?

ती: माझ्या बाळासाठी ? जगव मला ...

यम: पण तुमच्या आत्मनांची मी अदलबदल करणार आहे.

तो : आत्म्यांची?

यम: आत्मन, आत्मा, सोल...जे म्हणाल ते.

इन्स : म्हणजे काय करणार?

यमः इन्सपेक्टर, तू व्यापुढं हिच्या शरीरात शिरणार .तो तुझ्या आणि ती व्याच्या.

इन्स : पण का? आहे तसंच राहू या, मी सुखी आहे, आहे त्या परिस्थितीत.

यमः तुझ्या सुखासाठी तू परत जात नाहीयेस. एका स्त्रीचा तू स्वार्थानं फायदा घेतलास त्याची ही शिक्षा समज.

ती : पण मला व्याच्या शरीरात का? घृणा आहे मला त्याची.

यम : म्हणूनच तुला ती शिक्षा, तुला कळतील त्याच्या यातना, तडफडशील प्रेमाविना.

तो : पण मी व्याच्या देहात?

यम : तुला देहसूख व्याच्याशी घ्यावं लागेल. तू ही गुन्हेगारच. कारण तू सारं जाणून बुजून लग्नाला तयार झालास.

इन्स : पण व्यापुढं हा माझ्या हक्काच्या बायकोबोरेर संसार करणार? इन्सपेक्टर होणार?

यम : तिला ह्याच्यामुळे थोडंफार सुखही लाभेल हा स्वाभाविक शहाणपणं वागला तर कदाचित हा इन्सपेक्टर म्हणून लांच घेणार नाही व्यापुढं. बाळंतपणात मदत करेल तुझ्या.

तो : मला दाट संशय येतोय की त आम्हाला आमच्या मानसिक नरकात पाठवीत आहेस. आमच्या इच्छेचा प्रश्न उद्भवतो कोठे?

यम : बरोबर बोललास. पण हा तुमच्या तिघांच्या इच्छेचा प्रश्न आहें. सांगा, कुठं जाणं तुम्हाला मंजूर आहे? तिघांची पापी आहात स्वर्गात तुम्ही जाऊ शकत नाही. तुम्ही तुमचं पाप परत पृथ्वीवर जाऊन निस्थरू शकता... नाहीतर तुम्हाला नरकाची वाट दाखवतो. बोला काय हवय तुम्हाला? सागळ्यानी मिळून एकच मागणी करा... नाहीतर सगळे नरकात जा. काय हवय तुम्हाला?

तो : पृथ्वी

ती : पृथ्वी

इन्स : पृथ्वी

यम : तथास्तु. शांतम् पापम्. शांतम् पापम्.

पड्यावर इमर्जन्सी रूम. डाक्टर. नर्सिस. सारे म्हणतात, वाचले तिघेही पडदा कोरा पांढरा.

समाप्त